

מעשיות

מה קרה
להנזל וגרטל

גיימס פין גארנר, סיפורי ערש פוליטיקלי קורקט,
היה היה סיפור, מאנגלית: אהד עוזיאל,
מודן, 85 עמ'.

א יתרע גורלן של מעשיות העם ועוד בטרם
הועלו על הכתב כבר עשו בהן הכותבים
כבתוך שלהם והתאימו אותן לצורכיהם.
האחים גרים שינו אותן ממהדורה למהדורה וללא
רחמים, מפני שביקשו להתאים את הטקסטים לטעמה
של הבורגנות הפרוטסטנטית החסודה של תחילת
המאה ה־19. הם השמיטו רכיבים ארוטיים ומיניים,
הוסיפו מרכיבים נוצריים והדגישו את תפקידי
המינים בהתאם לנורמות של חברה פטריארכלית.
כל אפיזודה שהדיפה ריח של קתוליות סולקה, וכל
מלה שנחשדה כבאה ממקור צרפתי הוחלפה. כמה
עשרות שנים לאחר מכן, במחצית השנייה של המאה
ה־19, ביקש המאייר והצייר ג'ורג' קרוקשאנק,
אלכוהוליסט שחזר בתשובה, להטיף נגד האלכוהול
והשכרות באמצעות גירסאות דידקטיות שכתב
למעשיות־עם ידועות. בנוסח סינדרלה שלו חוגג
המלך את נישואיו בפוקדו לאסוף את כל היין, הבירה
והאלכוהול בממלכה ולהעלות מהם מדורה גדולה.
עיבודיו של קרוקשאנק לא עברו בשלום. הביצה
הספרותית בבריטניה געשה ודיקנס תקף את ג'ורג'
קרוקשאנק בחריפות והאשים אותו בזיוף אמנותי.
לעומת זאת, הציבור והקהילה האקדמית התייחסו
במשך יותר ממאה שנים בחרדת קודש למפעלם של

סיפורי ערש
פוליטיקלי
קורקט.
ללא הומור

האחים גרים. מעשיות הבית והמשפחה שלהם נתפסו כאוסף אותנטי של מעשיות עם 'אמיתיות'. כשהתברר כיצד עיבדו אותן כדי להתאימן לצרכים האידיאלי-לוגיים והלאומיים שלהם, החלו יותר ויותר חוקרים לחשוף את צורת עבודתם, ואחדים אף לא היססו לכנות את מפעלם בשם 'התרמית הגדולה'.

גם לאחר שהפכו המעשיות לנחלתה של הספרות לילדים לא שפר גורלן. נהפוך הוא, דומה שעיבוד המעשיות הפך לתחום פרוץ והמעשיות הפכו לשדה הקרב שעליו מתנהלת המלחמה על נפשו של הילד. כל מי שחפץ עיבד אותן כרצונו, בדרך כלל כדי להתאימן לתפיסה חינוכית ולתפיסה אידיאולוגית מסוימת, שלו.

גם קובץ המעשיות של ג'יימס פיין גארנר אינו שונה מבחינה זו מכל העיבודים הקודמים של המעשיות. גם גארנר כתב את 'סיפורי ערש פוליטיקלי קורקט' כדי להתאימן לטעם אחר וחדש. אולם בניגוד למעבדים אחרים, הוא חרש את הטקסט באופן כמעט מכני ולא השאיר זכר לכל מה שביקש לעקור.

מה שהתחיל כספק פארודיה, כגימיק ספרותי, הפך מהר מאוד לטקסט שנקרא ברצינות, טקסט ש'נכון יותר' לספר אותו לנשמות הרכות לפני השינה. העובדה שגארנר מיהר להוציא ספר המשך לספר הראשון, שזכה להצלחה מסחררת, מעידה עד כמה הפארודיה התקבלה ברצינות, ועד כמה מזנבת בספרות הילדים, עד היום, התפיסה שרואה בה בראש ובראשונה כלי חינוכי.

גרים לבין העיבוד של גארנר אינה פועלת לטובתו של האחרון.

תראו, לדוגמה, מה קרה להנזל וגרטל. במעשייה המקורית אצל האחים גרים מדובר הסיפור מלא מתח ונפתולים. במשפחה על סף רעב (סיפור מעמדי) מנסה האם להציל את עצמה ואת בעלה על ידי הפחתת מיספר הפיות הרעבים בבית. האב מתנגד לתוכניתה של האם, המתגלה כאם חורגת, אך לא עומד בפניה, והילדים נשלחים ליער פעם אחר פעם; הנזל מצליח להציל פעם אחת את המצב, אבל תחבולתו נכשלת בפעם השנייה. מי שמצילה מאוחר יותר את חייהם היא דווקא אחותו גרטל, המפילה בפח את המכשפה הזקנה. כמובן שאי אפשר שלא להזכיר את בית הממתקים המפורסם של המכשפה שאליו מגיעים הנזל וגרטל, שיוצר את השילוב בין העולם הפנטסטי לבין העולם הממשי מאוד של הרעב במעמד הנמוך, את הרמזים המיניים העבים (המכשפה בודקת האם אצבעו של הנזל עבה מספיק כדי שתטרוף אותו), ואת שרשרת האינטריגות המשפחתית הנחשפת בהדרגה. בקצרה: הנזל וגרטל רחוק מלהציע סיפור פשוט, ורחוק עוד יותר מלהציע חלוקת תפקידים ברורה. גם הנסיכה על העדשה הוא סיפור שבו עיקר הפעילות מוטל על הנשים והן נושאות את העלילה ואת פתרונה, בעוד שהנסיך יושב בשקט ומחכה שתמצא האשה הראויה.

ומה קורה בנוסח של גארנר?

האם החורגת נעלמת, הילדים מתגוררים עם אביהם בצימר קטן, ולאחר שהוא נוטל אותם ליער הם מתידדים עם המכשפה (איזו הברקה!) והופכים למגיני טבע אמיתיים, שלא כמו המכשפה שמתירדת עם אביהם עוכר הטבע, ושניהם נענשים כראוי וכיאות.

הנסיכה על העדשה מתלוננת, רק מפני שהחבאת העדשה מהווה בזבוז נוראי של מזון. היא נישאת לנסיך באחד מגלגוליה, ומאז מסופר לנו שחיו באושר ועושר. דומה שבמקרה של המעשייה הזאת, דמיונו המוגבל מלכתחילה של גארנר לא הצליח לקחת אותו אפילו למחזות המשמימים למדי של המעשיות הראשונות.

הנזל וגרטל (כמו סיפורים אחרים בקובץ) הפך מסיפור אינטריגות עם חלוקה מגדרית מורכבת לסיפור פלקטי. העיבודים של גארנר ייבשו את חינן של המעשיות והפכו אותן לסיפורים לא משעשעים, לא מצחיקים, חסרי הומור וחסרי אירוניה. הכל צפוי וידוע מראש.